

Tienen, HS-post

Een Archeologienota

Auteur:

Dominick Van den Notelaer (veldwerkleider)

Autorisatie:

Peter L. M. Hazen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00072)

Colofon

VEC Nota 87

Tienen, HS-post, een archeologienota

Vlaams Erfgoed Centrum bvba

Auteur: Dominick van den Notelaer

In opdracht van: Vertrouwelijk

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bvba, Sint-Michiels, Brugge, maart '17

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bvba.

Vlaams Erfgoed Centrum bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

ISSN 2506-7486

Vlaams Erfgoed Centrum

Ten Briele 14 bus 15

8200 Sint-Michiels, Brugge

Tel + 32 (0)16 39 47 96

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

1	Verslag van resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1	Administratieve gegevens	6
1.1.2	Archeologische voorkennis	7
1.1.3	Huidig gebruik	7
1.1.4	Beschrijving van de geplande werken	9
1.1.5	Juridisch kader	13
1.1.6	Doelstelling en vraagstelling	14
1.2	Assessmentrapport	15
1.2.1	Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden	15
1.2.2	Beschrijving van bekende archeologische waarden	19
1.2.3	Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden	23
1.2.4	Potentieel tot kennisvermeerdering, verwachting en conclusie	36
1.2.5	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.2.6	Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Literatuur		37
Geraadpleegde websites		37
Lijst van afbeeldingen en tabellen		37

Bijlage 1 Plannenlijst

Bijlage 2 Fotolijst

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

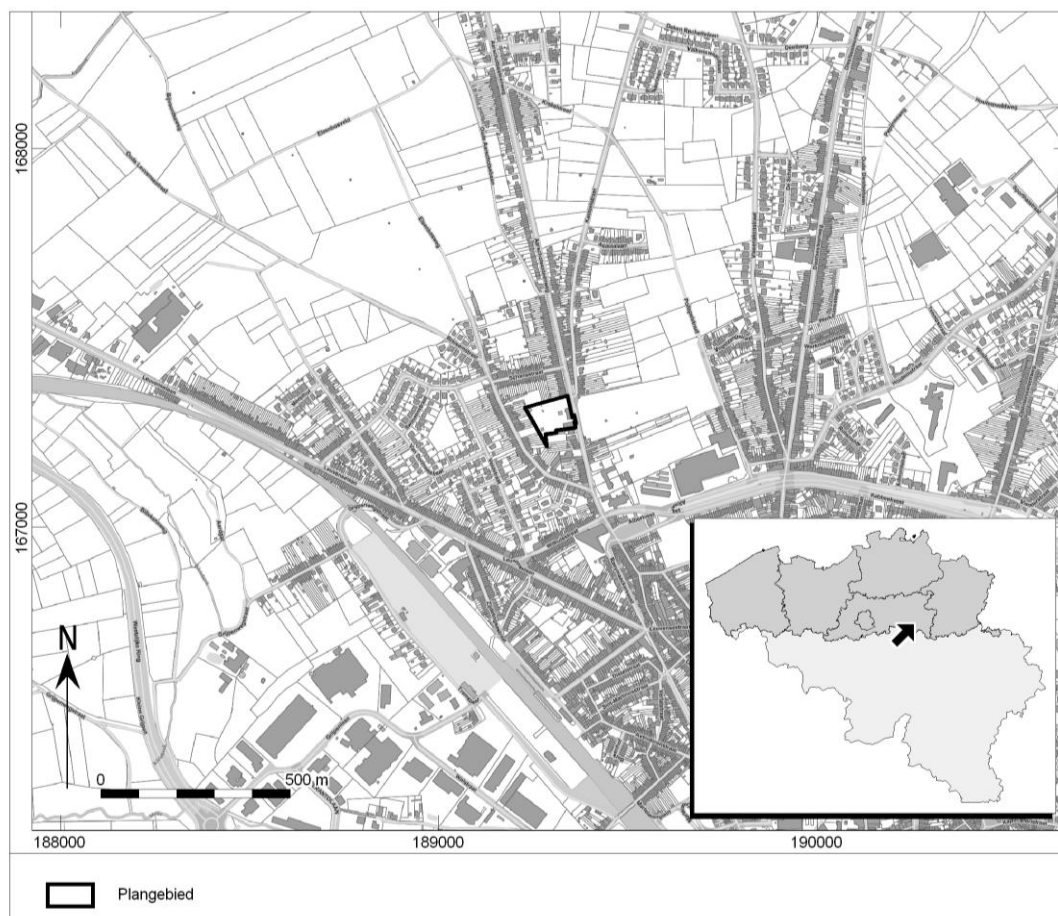
Periode	Tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E - 6 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden-IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		ca. 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen

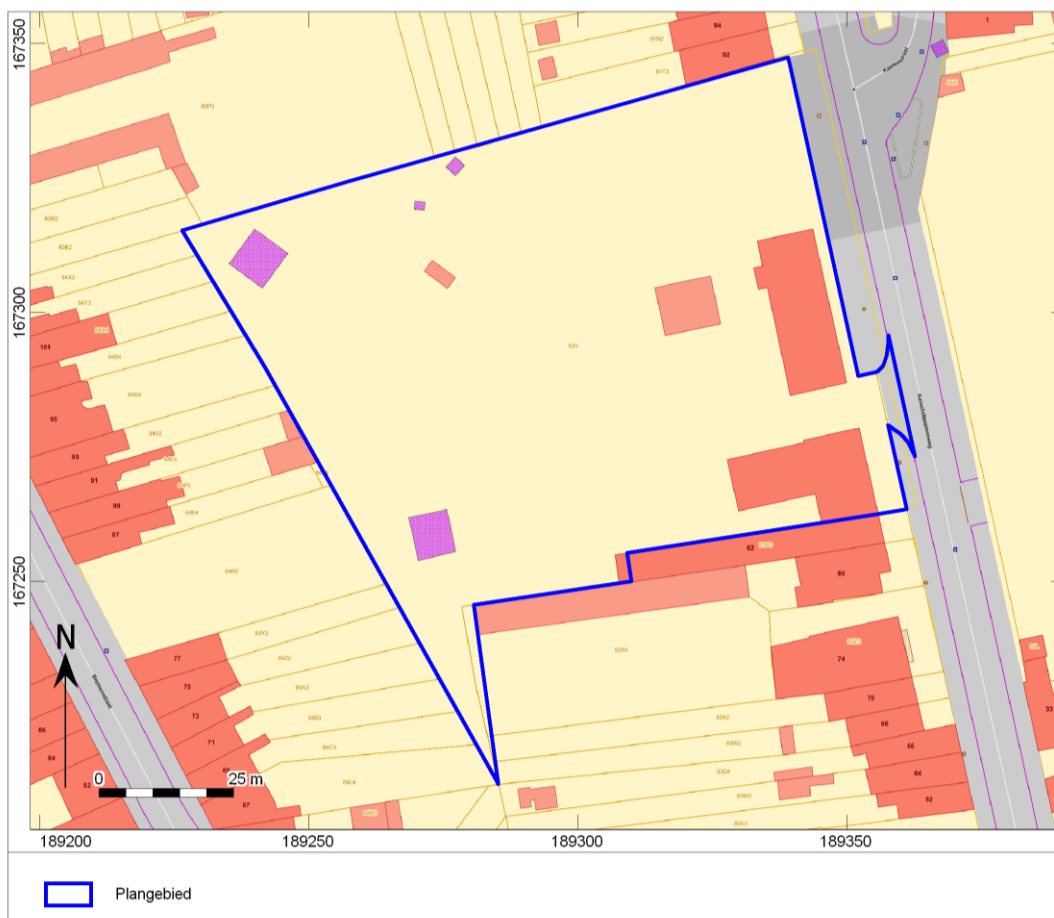
1 Verslag van resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Tienen, HS-post (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen uitbreiding en vernieuwing van de hoogspanningspost in Tienen.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

1.1.1 Administratieve gegevens

Uitgevoerde fasen binnen archeologienota:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Uitbreiding en vervanging hoogspanningspost
Locatie:	Aarschotsesteenweg 82
Plaats:	Tienen
Gemeente:	Tienen
Provincie:	Vlaams-Brabant
Kadastrale gegevens:	Kadastrale gemeente Tienen, B2, perceel 82V.
Diepte bodemverstoring	Max. 250 cm –mv
Oppervlakte plangebied	9500 m ² / 0.95 ha
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i> (<i>EPSG:31370</i>))	NW 189226.42/167315.23 ZW 189285.19/167212.23 ZO 189361.14/167263.41 NO 189339.08/167347.46
Projectcode	2016L221

VEC-projectcode:	4181015
Auteur:	Dominick van den Notelaer (veldwerkleider)
Autorisatie: ¹	Peter L. M. Hazen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00072)
Begindatum onderzoek:	19 januari 2017
Einddatum onderzoek:	10 maart 2017
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels, Brugge
Relevante thesaurustermen:	Romeinse tijd,Middeleeuwen, stad, bureauonderzoek.

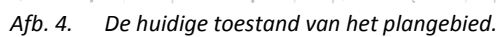
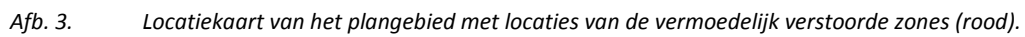
1.1.2 Archeologische voorkennis

Binnen het plangebied heeft er nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

1.1.3 Huidig gebruik

Het gebied vervult momenteel dezelfde functie als de toekomstige functie, namelijk terreinen voor hoogspanningsinfrastructuur (afb. 4). Dit omvat heden zowel gebouwen een hoogspanningsveld met isolatoren, een spannings-meet-transformator, aardingsschreiders en overspanningsafgeleiders. Er is ook bestrating aanwezig die de achterzijde van het terrein met de straatkant verbindt. Een ondergrondse olietank vormt nog een extra verstoring in de grond. Deze ingrepen zorgen ervoor dat ongeveer 50% van het plangebied reeds met zekerheid verstoord is (afb. 3).

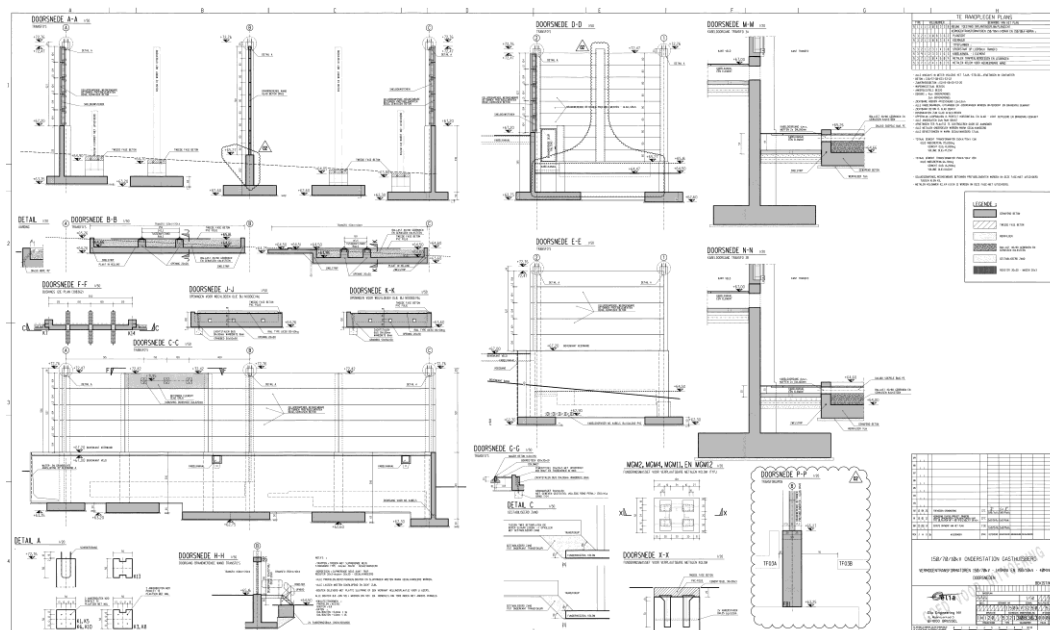
¹ Peter Hazen is een werknemer bij ADC ArcheoProjecten BV. ADC ArcheoProjecten voert onderzoek in onderaanneming uit voor het Vlaams Erfgoed Centrum.

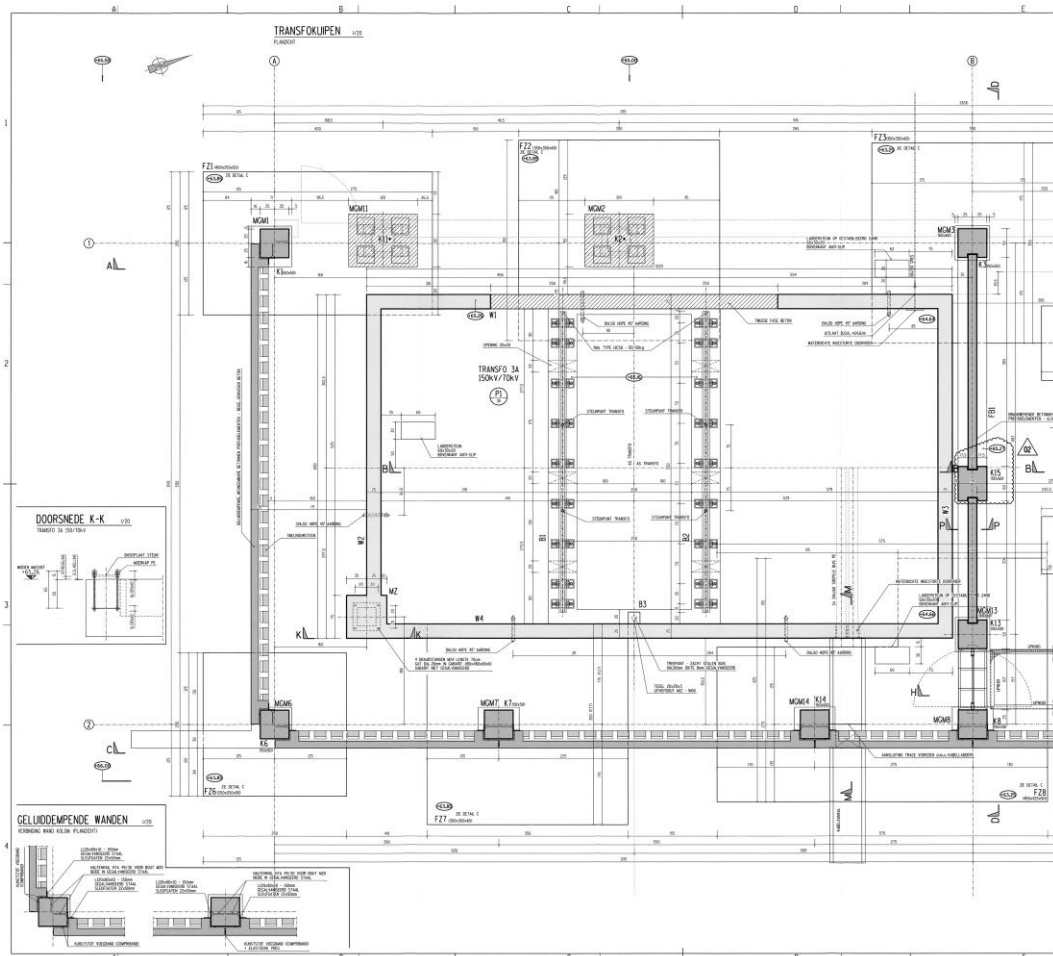
Er zijn geen gegevens in verband met de milieuhygiënische situatie van het plangebied of gegevens bij het KLIP opgevraagd.

1.1.4 Beschrijving van de geplande werken

In het plangebied wordt de installatie van een nieuwe transformator 150kV/70kV gepland (afb. 5 en 6). Hierbij horend is de installatie van een 150kV hoogspanningsveld met isolatoren, een spannings-meet-transformator, aardingsschreiders en overspanningsafgeleiders. De bouw van de transformator zal de grond tot op ongeveer 250cm-mv verstoren. De aanleg van het bijbehorende hoogspanningsveld zal de ondergrond tot ongeveer 185cm-mv roeren.

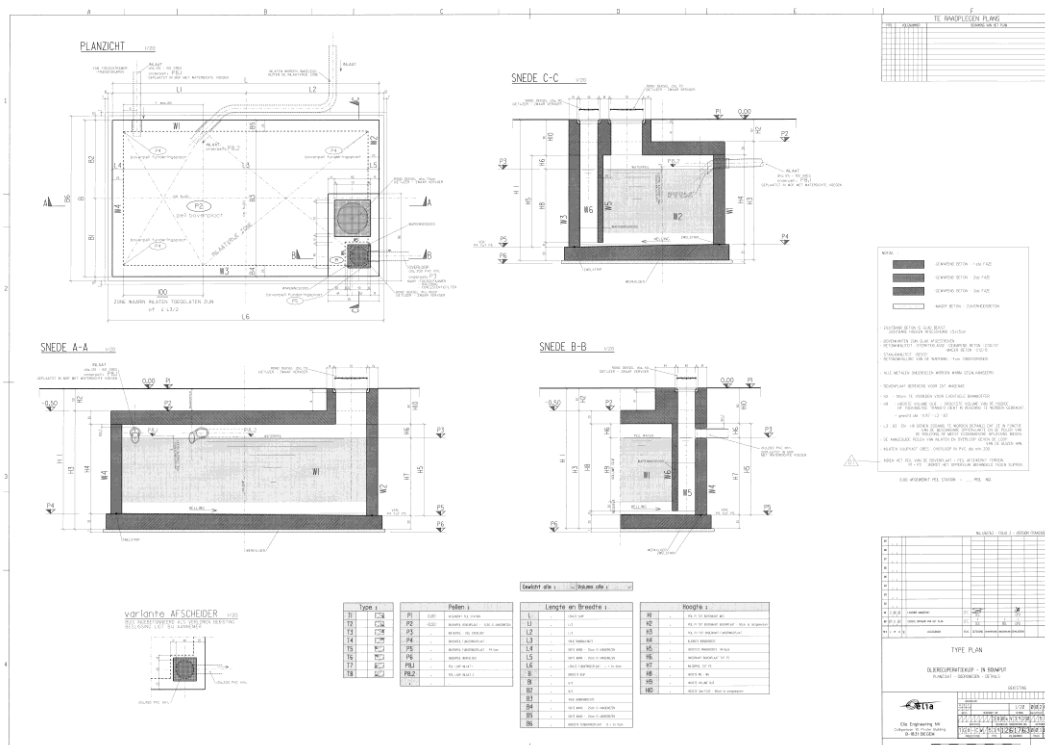
Afb. 5. Plannen van de werken.

Afb. 6. Plannen van de werken.

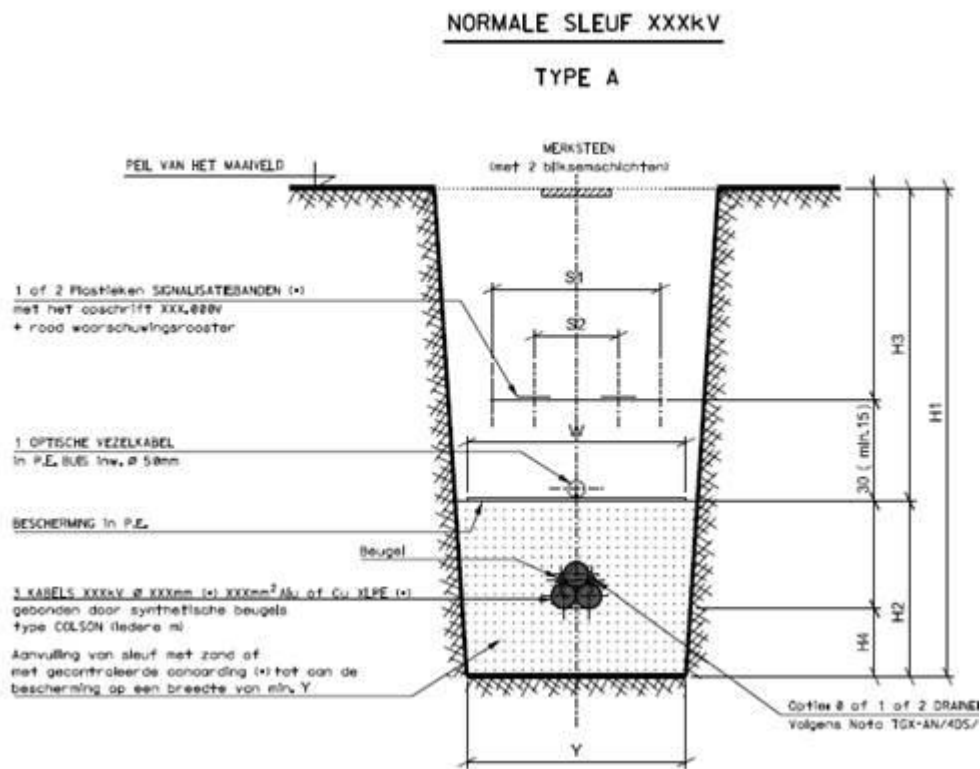
Er zal ook een lichte transformatie van het bestaande hoogspanningsveld 150-206 plaatsvinden. De bestaande stroom-meet-transformatoren zullen verplaatst worden waarna er nog enkele extra stroom-meet-transformatoren zullen toegevoegd worden. Deze ingreep zal de grond tot ongeveer 150cm-mv verstoren. Ook aan hoogspanningsveld 70-210 zullen er kleine veranderingen gebeuren. Hier zullen de bestaande lijnscheiders vervangen worden door aardingsscheiders. Hiervoor is geen fundering nodig. Deze ingrepen zullen dus geen bodemverstoring met zich meebrengen.

De bestaande olie-opvangcisterne zal worden verwijderd en vervangen door een nieuwe cisterne. Dit zal gepaard gaan met het inkuipen van de bestaande 70kV transformatoren. Deze staan nog niet op het huidige plan vermeld. De nieuwe oliekuip zal een omvang hebben van 1,5 x 3 x 2m en zal de grond niet verder verstoren dan de 150cm-mv diepe verstoring die veroorzaakt is door de huidige kuip.

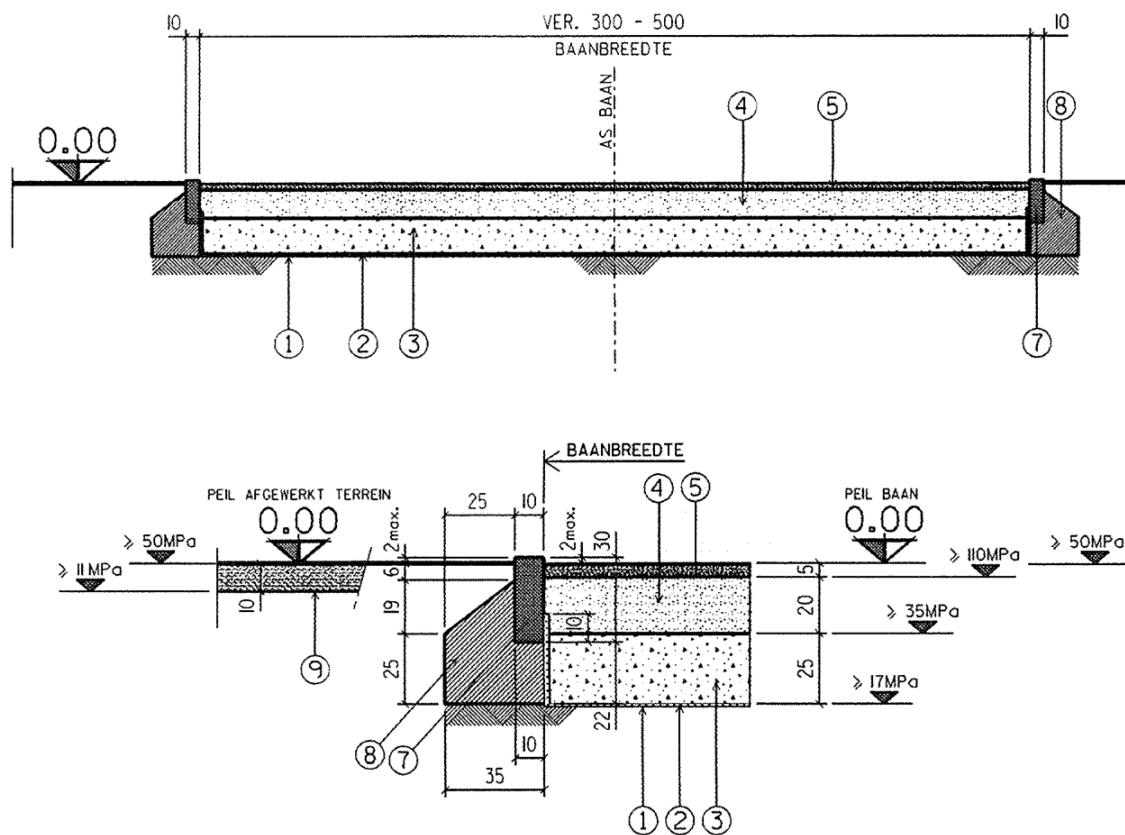
Afb. 7. Plannen voor de oliekuip.

Er zullen tussen de verschillende velden ondergrondse 150kV en 70kV kabeltracés worden voorzien. Deze zullen een verstoring tot 150cm-mv veroorzaken

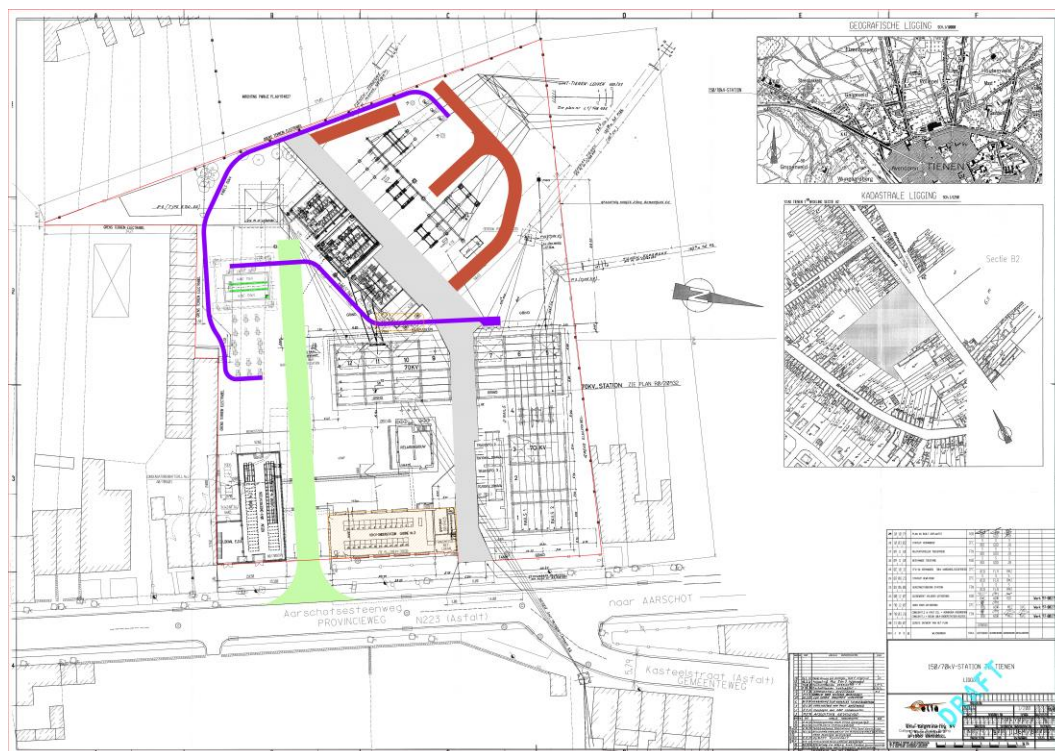
Afb. 8. Doorsnedeplan van de kabelsleuven.

Ook zal er extra verharde weg worden aangelegd die voorzien is op zwaar vervoer. De aanleg van de bestrating zal de ondergrond tot ca. 50 cm –mv verstoren.

Afb. 9. Doorsnedeplan van de toekomstige bestrating.

In totaal zal dus een aantal ingrepen in de bodem zijn die de grond tot op verschillende diepten zullen verstoren. De ingrepen zullen op de aanleg van de bestrating na, echter plaatsvinden in gebied dat grotendeels reeds verstoord is.

Afb. 10. Ligging van de geplande werken.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland:

Aard ingreep:	Uitbreiding en vervanging hoogspanningspost
Wijze fundering:	Variabel
Onderkeldering:	Nee
Diepte bodemverstoring:	Max 250cm -mv
Oppervlakte bodemverstoring:	Ca. 1000 m ²
Verwachte wijziging grondwaterstand:	Ongewijzigd
Toekomstige ligging boven- en ondergrondse infrastructuur:	Zie afb. 10
Toekomstige ligging verharding:	Zie afb. 10

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.1.5 Juridisch kader

Artikel 5.4.1. (01/06/2016- 22/02/2017)

Een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 wordt bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem toegevoegd in volgende situaties:

- 1° aanvragen met betrekking tot percelen die gelegen zijn in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site;
- 2° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones;
- 3° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones.

Voor de toepassing van het eerste lid, 2° en 3°, op terreinen zonder kadastraal nummer geldt de totale oppervlakte van de hele werf van het te vergunnen werk.

De aanvrager van een stedenbouwkundige vergunning wordt van die verplichting vrijgesteld:

- 1° indien de aanvraag betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering;*
- 2° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden;*
- 3° indien de aanvrager een natuurlijke persoon of privaatrechtelijke rechtspersoon is, de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem minder dan 5000 m² beslaat, en de betrokken percelen volledig gelegen zijn buiten woongebied of recreatiegebied en buiten archeologische zones opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten beschermde archeologische sites.*

De Vlaamse Regering kan de nadere regels voor deze vrijstellingen bepalen.

Voor de toepassing van het derde lid, 3°, op terreinen zonder kadastraal nummer geldt de totale oppervlakte van de hele werf van het te vergunnen werk.

De aanvrager van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem kan een archeologienota indienen die in het kader van een vorige vergunningsaanvraag is bekrachtigd, als de stedenbouwkundige vergunning betrekking heeft op hetzelfde perceel of dezelfde percelen en als de ingreep in de bodem van de te vergunnen werken overeenkomt met de ingreep in de bodem van de werken omschreven in de bekrachtigde archeologienota.

De archeologienota werd vervaardigd naar aanleiding van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning. Op basis van de ligging van het plangebied geheel in een nog niet vastgestelde zone, geldt een verplichting voor het opstellen van een archeologienota bij bodemingrepen groter dan of gelijk aan 1000 m², waarbij het perceeloppervlak groter of gelijk aan 3000 m². de geplande ingrepen in het te ontwikkelen gebied in totaal een oppervlakte van ca 1000 m² beslaan, en daarmee de maximale onderzoeksgrenzen worden overschreden, dient de initiatiefnemer een archeologienota te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld.² Indien dit het geval is wordt deze archeologienota bekrachtigd en toegevoegd aan de vergunningsaanvraag. In het kader van dit proces heeft het in deze archeologienota beschreven onderzoek plaatsgevonden.

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient te gebeuren op grond van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetector (versie 2.0). Het doel van de Code is om als een minimale standaard te dienen voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen.³

De eventuele vondsten en bijhorende documentatie die tijdens het archeologisch onderzoek worden verzameld, zullen voorlopig worden bewaard bij Vlaams Erfgoed Centrum bvba. Na afronding van het totale onderzoek zullen de vondsten en data worden overgedragen.

1.1.6 Doelstelling en vraagstelling

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?

Het bureauonderzoek vormt binnen de archeologienota de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van het bureauonderzoek is het aan de hand van

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016

schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Daarbij worden onder andere de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), relevante historische kaarten en informatiebronnen omtrent de ondergrond gebruikt.

De beschrijving van de historische, archeologische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

Aardkundige gegevens:

- Tertiaire kaart
- Quartairgeologische kaart 1:50.000
- Geomorfologische kaart
- Bodemkaart 1:50.000
- Erosiekaart
- Hoogteverloopkaarten
- Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen

Archeologische gegevens:

- Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

Historische gegevens:

- Kadasterplan
- Atlas de Villes des Pays-Bas
- Fricx kaarten uit 1712
- Ferraris kaarten uit 1771-1778
- Atlas der buurtwegen 1840-1850
- Vandermaelenkaart 1846-1854
- Topografische Militaire Kaart
- Luchtfoto's 1979-2012

Externe partijen:

- Regio-experts
- Literatuur
- Amateurarcheologen en heemkundekringen
- Toponymie
- Huidige gebruikers

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

Het onderzoeksgebied kenmerkt zich aardwetenschappelijk als volgt:

Bron	Informatie
Tertiaire kaart ⁴	Formatie van Brussel
Quartairgeologische kaart 1:50.000 (afb. 11) ⁵	Profieltype 2: Eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holoceen silt en/of hellingsafzettingen van het quartair.

⁴ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁵ Goossens 2007.

Bron	Informatie
Geomorfologie ⁶	Zandleemstreek
Bodemkaart 1:50.000 ⁷	Het plangebied ligt volledig in een bebouwde zone.
Reeds verrichte boringen ⁸	In het plangebied zijn nog geen boringen verricht. Wel is er een boring uitgevoerd op 150m ten zuidoosten van het plangebied: <u>Boring kb32d104e-B751:</u> 0-2m: geel leem 2-18m: leem met zand 18-30m: klei met zand 30-43m: grijs krijt met zand en steen
Hoogtekaart ⁹	Ca. 58m TAW
Bodemerosie ¹⁰	Zeer sterk erosiegevoelig

Het volledige plangebied heeft een profieltype 2: Eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holocene silt en/of hellingsafzettingen van het quartair.

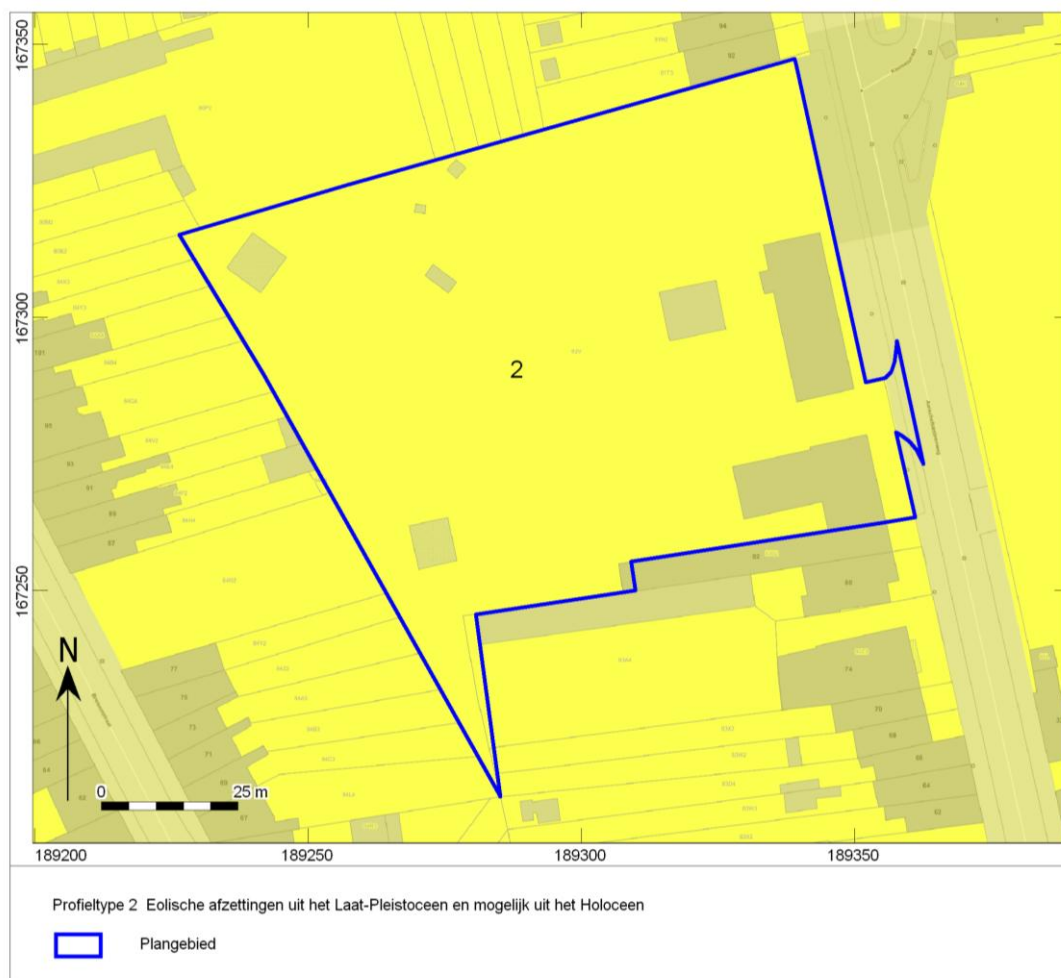
⁶ Goossens 2007.

⁷ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁸ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁹ <http://www.geopunt.be/kaart>.

¹⁰ <http://www.geopunt.be/kaart>.

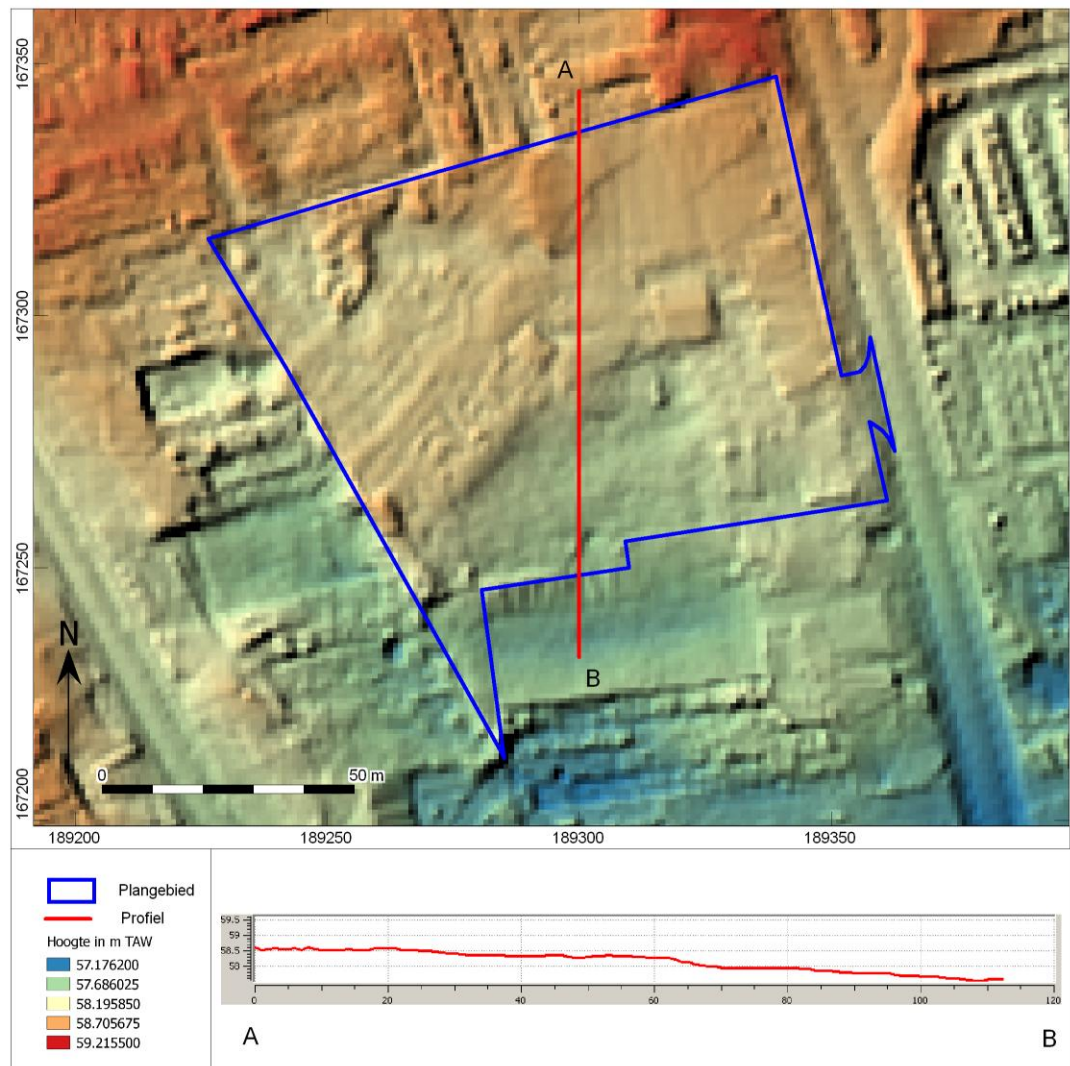
Afb. 11. Locatiekaart van het plangebied op de Quartairgeologische kaart.

Het plangebied bevindt zich volledig in een bebouwde zone (OB). Deze wordt omgeven door een droge leembodem zonder profiel (Abp(c) & Apb) en een droge leembodem met textuur B horizont (Aba1). Het is waarschijnlijk dat het plangebied ook één of meerdere van de voorgenoemde bodems bezat voordat het bebouwd werd. Aba bodems zijn zeer geschikt voor sterk uitputtende gewassen zoals tarwe, gerst, luzerne of bieten, alsook voor fruitteelt. De Apb bodems zijn eveneens zeer geschikt voor graangewassen, maar minder voor bieten. Aba bodems hebben een sterk waterbergend vermogen, bij Abp bodems ligt deze iets lager.

Afb. 12. Het plangebied op de bodemkaart.

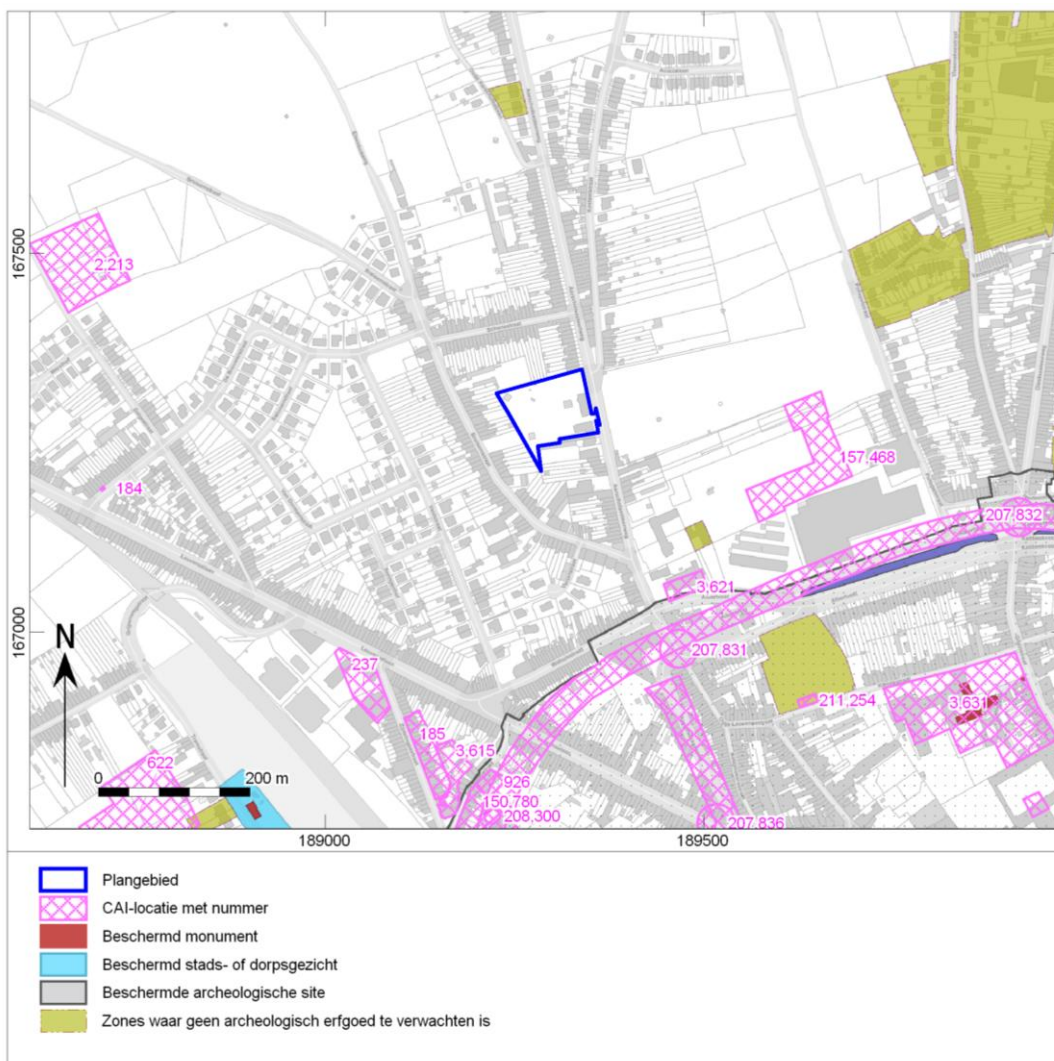
Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen valt op te maken dat het terrein licht afhelt naar het zuiden toe. Deze afhelling zet zich verder tot aan het centrum van Tienen, dat in een klein dal ligt. De kleine oneffenheden in het terrein tonen aan dat het niet machinaal is afgevlakt.

Afb. 13. Het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM) en hoogteverloop van het terrein .

1.2.2 Beschrijving van bekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (afb. 14):

Afb. 14. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

CAI nummer	Afstand t.o.v. plangebied	Datering	Omschrijving
184	Ca 560m	Midden-Romeins	Grafheuvel
185	Ca 430m	Midden-Romeins en Merovingisch	Midden-Romeinse weg en bakstenen gebouwplattegronden Merovingisch grafveld
237	Ca 440m	Midden-Romeins	Gebouwplattegronden
622	Ca 630m	Onbekend	Cirkelvormige sporen zichtbaar op luchtfoto's
926	Ca 390m	Midden-Romeins en nieuwe tijd	Midden-Romeinse contexten die wijzen op ambachtelijke activiteiten Stadsomgrachting uit de 16 ^e eeuw
2213	Ca 565m	Onbekend	Een reeks kuilen zichtbaar op luchtfoto's

3615	Ca 420m	Vroeg- Romeins Midden- Romeins	Vroeg-Romeinse greppels en brandsporen Midden-Romeinse ambachtswerplaatsen en badhuis
3621	Ca 205m	Romeins	Brandgraven
3631	Ca 630m	Late Middeleeuwen	Kabbeekklooster
150780	Ca 450m	Vroeg- Romeins Late Middeleeuwen	Vroeg-Romeinse huisplattegrond en weg Laat-Middeleeuwse waterput
157468	Ca 220m	Vroege Bronstijd Midden- Romeins Nieuwe Tijd	Een afvalput met aardewerk en een kuil met bronzen voorwerpen uit de vroege bronstijd Midden-Romeinse greppel en brandrestgraven Enkele 17 ^e eeuwse greppels
207831	Ca 265m	Late Middeleeuwen	Oude Leuvensepoort
207832	Ca 450m	Late Middeleeuwen	Diestse poort
207836	Ca 635m	Nieuwe Tijd	Leuvense poort
208300	Ca 440m	Romeins	Ambachtelijke activiteit en restanten van een weg
211254	Ca 495m	Onbekend	Bakstenen gebouwplattegrond

Archeologisch gezien is Tienen voornamelijk bekend van de vicus van Tienen.¹¹ Deze vicus ontstond aan de weg die de Rijn met de Noordzee verbindt en waarlangs ook de Romeinse steden Keulen en Tongeren gelegen waren. De locatie van de vicus is ten noorden van de huidige stad Tienen dat in een dal ligt. De Romeinse bewoning bevindt zich dus hoger dan de huidige kern van Tienen. De omvang van de vicus van Tienen wordt op ongeveer 60 hectare geschat, hetgeen het tot grootste vicus uit de regio maakt. De accuratesse van deze schatting kan echter ten vraag gesteld worden omdat enkel de westelijke en zuidwestelijke uithoek van deze site zijn opgegraven. Aanvankelijk werd er in Tienen aan houtskeletbouw gedaan, maar later werd er overgeschakeld naar steenbouw of sokkelsteenbouw. De vicus bevatte onder meer een badhuis en mogelijk zelfs een aquaduct.

Tienen kent ook een archeologische zone. Deze is het gebied binnen de grootste oude stadsomwalling van Tienen en beslaat dus voornamelijk middeleeuwse en latere archeologisch erfgoed van Tienen en niet het Romeinse. Het plangebied bevindt zich ongeveer 245 meter ten noorden van deze zone.

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn op basis van de CAI meerdere archeologische meldingen bekend. Deze kunnen grofweg in twee categorieën worden onderverdeeld: contexten die betrekking hebben tot de Romeinse vicus en contexten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Daarnaast werd er in de omgeving van het plangebied ook nog één context met sporen uit de bronstijd opgegraven.

¹¹ Degryse & Biesbrouck 2013.

Tomme van Avendoren (CAI 184) afstand tot plangebied: ca 560m

Deze grafheuvel bevindt zich aan de westrand van de vicus van Tienen, ten zuiden van de heirbaan Tienen-Tongeren en behoort tot de midden-Romeinse periode. Mogelijk maakte hij deel uit van een groter complex van grafheuvels. Vondsten uit deze grafheuvel werden aangetroffen tijdens niet-archeologische graafwerken. Binnenin bevond zich een houten grafkamer met in een loden koffertje het verbrande botmateriaal van een vrouw en verscheidene grafgriffen..

Zijdelingsstraat (CAI 185) afstand tot plangebied:ca 430m

Langsheen de Zijdelingsstraat zijn sporen uit verscheidene perioden gevonden. De vroegste hiervan dateren uit de midden-Romeinse periode. Op deze locatie bevond zich een weg die verhard was met keien, grint en tegulae. De weg was afgezet met grote zandsteenblokken die op 1.5m van elkaar stonden. Mogelijk was dit een onderdeel van de heirbaan tussen Tienen en Tongeren. Langsheen de weg bevonden zich een aantal Romeinse stenen gebouwplattegronden.

Er werden eveneens relictten uit de vroege middeleeuwen teruggevonden. Het betreft de restanten van een Merovingisch grafveld dat grotendeels verwoest is. De vondsten van dit grafveld zijn tijdens niet-archeologische werken aangetroffen.

Werkhuizen Guilain/A.C.M.T. (CAI 237) afstand tot plangebied: ca 440m

Op de locatie van de werkhuizen van deze voormalige stoomtreinconstructeur werden verschillende huisplattegronden uit de midden-Romeinse periode gevonden. Het betreft gebouwen die deels uit steen, deels uit vakwerk waren opgetrokken en bovenaan een dak hadden met grote dakpannen had. De vloeren bestonden uit roze mortel. Het archeologische vlak lag op ca. 1 meter onder het maaiveld.

Wijngaardberg 1 (CAI 622) afstand tot plangebied: ca 630m

Op luchtfoto's uit 1992 werden er op deze locatie cirkelvormige sporen van onbekende datum herkend. Op latere luchtfoto's werden deze sporen evenwel niet herkend.

Spikdorenstraat 1 (CAI 926) afstand tot plangebied:ca 390m

In 2005 werd er op deze locatie een archeologische opgraving uitgevoerd. Deze bracht sporen van midden-Romeinse industrie aan het licht. Het betreft de vondst van een smidse, glasblazerij en een bronsatelier. Verder sneden de opgravingen de derde stadsomgrachting uit de zestiende eeuw aan. In 1781 werd de opdracht gegeven de omwalling af te breken, waarna de gracht geleidelijk aan dichtte.

Galgeveld (CAI 2213) afstand tot plangebied: ca. 565m

Op deze locatie werden er via luchtfotografie allerhande kuilen vastgesteld. Verdere info over deze contexten is niet beschikbaar.

Zijdelingsestraat-Spikdorenstraat (CAI 3615) afstand tot plangebied:ca 420m

In 1995 werd hier een archeologische opgraving uitgevoerd. Deze wierpen meer licht op de Romeinse periode van Tienen. Uit de vroeg-Romeinse periode bracht deze opgraving verscheidene greppels en brandvlekken aan het licht. Er werden meer contexten uit de midden-Romeinse periode aangetroffen. Er werd een bronsgieterij alsook een beenbewerkingssite teruggevonden. Er zijn twee gebouwplattegronden aangetroffen van gebouwen die in de 2^e eeuw zijn afgebrand. Een derde gebouw was een badgebouw dat in de tweede eeuw is afgebroken.

Heilig Hart Tienen (CAI 3621) afstand tot plangebied: ca 205m

Onder de Heilig Hart Kerk van Tienen trof men brandgraven uit de Romeinse periode aan.

Kabbeekklooster (CAI 3631) afstand tot plangebied:ca 630m

Het Kabbeekklooster dateert uit 1415.Toen stond het bekend als het Agnetenklooster. De eerste fase van het klooster brandde af in 1654. De restanten werden aangetroffen tijdens een prospectie in 1977.

Spikdorenstraat II (CAI 150780) afstand tot plangebied:ca 450m

Op deze locatie werd in 1994 een huisplattegrond met palen uit de vroeg-Romeinse periode opgegraven. Eveneens uit de Romeinse periode werd hier een weg aangetroffen. Naast de sporen uit de Romeinse tijd, werd hier een laatmiddeleeuwse waterput met meer dan 2200 scherffragmenten opgegraven.

Klooster Zusters Passionisten (CAI 157468) afstand tot plangebied: ca 220m

Dit gebied dat vroeger behoorde tot de terreinen van het klooster van de Zuster Passionisten, werd in 2011 onderworpen aan proefsleuvenonderzoek, waarna het in 2012 archeologisch werd opgegraven. Dit leverde een afvalput met aardewerk en een kuil met bronzen voorwerpen uit de vroege bronstijd op. Het onderzoek leverde ook contexten uit de midden-Romeinse periode, namelijk drie brandrestgraven en een greppel met keramiek en bouwpuin, op. Ook werden er enkele greppels uit de 17^e eeuw aangesneden.

Oude Leuvense poort (CAI 207831) afstand tot plangebied: ca 265m

Deze poort werd gebouwd tussen de 14^e en 15^e eeuw. Tijdens constructiewerken in 2016 werden er restanten van deze poort aangesneden waarna archeologen van Studiebureau Archeologie ter plekke kwamen om deze verder op te graven. De verwerking van deze opgraving is momenteel nog bezig.

Diestse poort (CAI 207832) afstand tot plangebied: ca 450m

Deze laatmiddeleeuwse stadspoort is alleen bekend via historisch kaartmateriaal.

Leuvense poort (CAI 207836) afstand tot plangebied: ca 635m

Deze 18^e eeuwse stadspoort is alleen bekend via historisch kaartmateriaal.

Spikdorenstraat III (CAI 208300) afstand tot plangebied: ca 440m

Deze melding betreft een opgraving die dateert van het begin van de jaren 90 die nooit tot een formeel verslag gekomen is. Tijdens dit onderzoek werd er afval dat wijst op ambachtelijke activiteiten en restanten van een weg, beiden uit de Romeinse periode, aangetroffen.

Kliniekstraat (CAI 211254) afstand tot plangebied: ca 495m

Op deze locatie werden er in 2015 verscheidene bakstenen gebouwplattengronden opgegraven. Er werden geen vondsten die een datering toelaten aangetroffen.

1.2.3 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden**Historische situatie**

Volgens sommigen valt de eerste vermelding van de stadsnaam Tienen terug te brengen naar een oorkonde van Karel de Kale uit 20 april 872. Een 12^e-eeuwse transcriptie van dit document vermeldt dat de Abdijs van Parijs eigenaar was van “een woonkern en abdij, Tienen geheten, in de landstreek van de Austrasiërs, in het graafschap Haspengouw”. Deze informatie is echter niet terug te vinden in het originele manuscript uit de 9^e eeuw, waardoor een connectie tussen Tienen en de abdij van Parijs niet met zekerheid vast te stellen valt.

Tijdens de 9^e eeuw is Tienen deel van het graafschap Bruningerode. Dit graafschap werd beheerd door de prinsbisschop van Luik, zoals bevestigd door een akte van Keizer Otto III van het Heilige Roomse Rijk. Dit maakte dat Tienen een obstakel was op de weg van Brabant naar het Rijnland. Dit maakt dat het graafschap Bruningerode de inzet wordt van een oorlog tussen Lambert I van Leuven en Balderik I van Loon. Deze laatste delft, mede door desertie van een deel van zijn troepen, in 1013 het onderspit bij de slag bij Hoegaarden, waarna het graafschap Bruningerode geannexeerd wordt door de Graaf van Leuven. Door de bloei van de wol- en lakennijverheid groeide Tienen al gauw uit tot een belangrijke stad binnen een graafschap Leuven met een stadswal en vijf stadspoorten. Er werd omheen de stad ook een stadsgracht gegraven. Het water hiervoor werd voorzien door een omleiding van de Mene uit te graven.

De stad groeide echter al snel uit zijn voegen waardoor er de noodzaak kwam om een tweede stadswal te bouwen. Over de constructiedatum van de tweede stadswal bestaat er onenigheid. Sommige bronnen beweren dat deze aanvang omstreeks 1194, terwijl anderen het op omstreeks 1300 houden. Hierbij hoorde ook de uitgraving van de Borggracht.

In het midden van de 13^e eeuw brak de pest uit in Tienen. Hierbij overleed een groot deel van de bevolking. De schuld werd gelegd bij de Joden, die op deze manier door het vergiften van het drinkwater de Christenen zouden hebben willen overheersen. Deze speculatie zorgde ervoor dat de Joodse populatie van Tienen uitgemoord werd. Ook de synagoge te Tienen werd hierbij waarschijnlijk vernield.

In 1478 vaardigde Maria van Bourgondië een speciaal decreet uit dat ervoor zorgde dat de gilden en ambachten de stad vrijwel alleen konden bestuurd. Toen zij in 1482 stierf nam haar man Maximiliaan van Oostenrijk de macht over. Hij wilde dit decreet terugschroeven waarna Tienen, net zoals Brugge, Brussel, Gent en Leuven, zijn gezag weigerden te erkennen. Nadat hij tot Rooms-koning was gekozen zond hij zijn troepen naar deze steden om ze terug in te lijven. In juli 1489 stond zijn leger voor de poorten van Tienen. Deze stad was echter goed voorbereid op lange belegeringen waardoor ze de dagenlange aanvallen weerstond. Tijdens een onverwachte aanval kon een deel van de troepen van Maximiliaan van Oostenrijk de stad toch binnendringen. De stad werd geplunderd en platgebrand, de opstanden tegen het gezag van Maximiliaan van Oostenrijk werden neergedrukt en de stad moest een zware geldboete betalen.

Na de dood van Filips de Schone, die door Maximiliaan van Oostenrijk was aangesteld om over de Bourgondische Nederlanden te regeren, werd Karel V in 1506 aangesteld om deze functie uit te oefenen. Omdat deze op dat moment nog minderjarig was trad diens moeder, Margaretha van Oostenrijk op als landvoogdes. Zij beschikte echter over weinig financiële en militaire middelen. Dit zorgde ervoor dat de vijanden van Bourgondië in 1507 hun kans tot een aanval zagen. De hertog van Gelderland sloot een overeenkomst met de koning van Frankrijk en de prins-bisschop van Luik om Brabant binnen te vallen. Margaretha van Oostenrijk positioneerde de weinige troepen die tot haar beschikking stonden in Tienen. Deze konden echter niet op degen de overmacht van de vijandige troepen die de stad binnenvielen en plunderden. Deze tweede verwoesting van de stad in korte tijd resulteerde erin dat vele burgers de stad verlieten.

De stad herleefde echter terug op toen er werd besloten om de Grote Gete tot in Tienen bevaarbaar te maken. Door deze logstiek interessante positie kon Tienen zich profileren als de graanschuur van Brabant hetgeen tot een heropleving van de stad resulteerde.

Nadat aartshertog Albrecht in 1600 een nederlaag had geleden op Maurits van Oranje, zocht hij wraak. Hij verzamelde zijn troepen rond Oostende, dat in de handen van de Noordelijke Nederlanden was gevallen, en belegerde de stad drie jaar lang. Dit zorgde ervoor dat kleine opstandige legers ongestoord hun slag konden slaan in Brabant. Op 27 april 1604 stonden deze voor de Poorten van Tienen. Het kleine leger dat in de stad Tienen gepositioneerd was, kon deze aanval echter afslaan.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd er in Tienen een belangrijke slag uitgevochten. De Verenigde Nederlanden hadden een overeenkomst gesloten met Frankrijk om samen de Spaanse Nederlanden te veroveren en het grondgebied onder hun te verdelen. Op 8 juni 1635 positioneerden de legers zich rond Tienen met een eis tot overgave. Toen deze niet werd ingewilligd gingen zij op 9 juli over tot de belegering van de stad. Het Spaanse leger in de stad bood aanvankelijk weerwerk, maar vluchtte toch. Met de inname werd Tienen zwaar geplunderd. En werden de vrouwen, onder wie ook nonnen en begijnen, verkracht, terwijl de mannelijke bevolking, waaronder ook geestelijken, vastgebonden en gemarteld werden. In de chaos die er heerste vatte een vat buskruit vuur, waardoor er een aantal huizen in lichterlaaie kwamen te staan. De Fransen dachten echter dat dit een verzetsdaad van de bevolking en staken als weerwraak ook een aantal huizen in brand. Het resultaat hiervan was dat bijna de hele stad afbrandde. Door de brand kon het plan om Tienen te gebruiken als een opslagplaats voor munitie en proviand niet meer gebruikt worden. De prins van Oranje liet enkele van zijn soldaten terechtstellen voor de marteling en verkrachting van geestelijken. De legers marcheerden verder om Leuven te belegeren, maar door een lage moraal, desertie en gebrek aan voedsel werd het plan om de Spaanse Nederlanden te veroveren gauw van de baan geveegd. Tijdens 1636, 1641 en 1646 voerde het Spaanse leger aanvallen uit om Tienen te heroveren waarbij de stad telkens terug vernielingen leed. Al deze aanvallen zorgden ervoor dat Tienen haar rijke middeleeuwse uitzicht verloor. Met het verdrag van Munster in 1648 kwam er een einde aan de aanvallen op Tienen.

Het traktaat van Munster luidde echter geen periode van welvaart in voor de stad die hevig onder oorlogen had geleden. De vernielingen hadden ervoor gezorgd dat de stad erg verarmde en het onderhoud voor de waterloop en sluizen van de Gete niet meer kon blijven financieren, waardoor deze onbevaarbaar werd. Dit leidde ertoe dat Tienen de inkomsten van de handel zag verdwijnen. Tot overmaat van ramp brak in 1668 de pest opnieuw uit in de stad.

De vrede met de Nederlanden zorgde echter niet dat een militaire dreiging verdween. De Franse koning had immers nog steeds zijn zinnen op de Nederlandse provinciën van Spanje. Vanuit het zuiden kwam de koning

met een leger opgerukt. De stadsmagistraat was verlamd door angst waardoor een kappucijnenpater de macht tijdelijk overnam. Hij zond twee paters uit om met de Fransen te onderhandelen. Er werd overeengekomen dat de Fransen Tienen links zouden laten liggen op voorwaarde dat Tienen enkele bruggen over de Gete bouwde waarover het Franse leger met hun kanonnen kon en hun stadsmuur zou afbreken. Het gros van de bevolking van Tienen sloeg desalniettemin op de vlucht, waardoor enkel de paters in de stad overbleven. Deze zetten door met de bouw van de bruggen. Nadat het leger de Gete was overgestoken werd de stad echter verplicht om al hun graanvoorraden, koeien en schapen af te staan aan het Franse leger. Ook moest het 60 vaten bier betalen voor de afbraak van de stadsmuur.

In het begin van de 18^e eeuw kreeg Tienen nog tweemaal bezoek van plunderende troepen die op doorweg waren tijdens de Spaanse Succesieoorlogen. Los van deze oorlogen werd de stad ook nog tot twee maal toe getroffen door een stadsbrand die delen van de stad verwoestte.

Onder het Oostenrijkse bewind dat sinds 1715 over de Zuidelijke Nederlanden heerste, leefde Tienen terug op. De heraanleg van belangrijke verbindingswegen zorgde dat Tienen terug zijn positie als handelsplaats kon opnemen. Ook de brouwerijen van Tienen zorgden voor welvaart, de Tiense bieren werden immers goed gesmaakt in andere steden. De Oostenrijkse Keizer Jozef II schafte enkele kerkhoven om één groot kerkhof te laten bouwen en ontbond ook enkel Tiense kloosters. Hij beval ook tot de afbraak van de Tiense vesten. Dit alles zorgde voor ontevredenheid bij de Tienenaars. Onder impuls van de Tiense opstandelingen ontstond de Brabantse revolutie, waarbij een federatie van steden uit de Zuidelijke Nederlanden het opnam tegen het Oostenrijkse leger. Na de overwinning op het Oostenrijkse leger in januari 1790 werd de onafhankelijkheid uitgeroepen. Wanneer de Oostenrijkers de terugaanval inzetten werd een groot deel van de verdediging wederom georganiseerd vanuit Tienen. Deze keer overwon het Oostenrijkse leger echter, waardoor de Zuidelijke Nederlanden opnieuw in Oostenrijkse handen vielen. Door zijn rol in de Brabantse omwenteling was de Oostenrijkse repressie op Tienen zeer sterk.

Wanneer de Fransen de Oostenrijkers overwonnen en de Zuidelijke Nederlanden onder Frans bewind kwamen te staan, werd er een zware last op het religieuze leven gelegd. In Tienen werden alle kloosters en kerken gesloten. In de kerk van OLV-ten-Poel werd een tempel van de wet geïnstalleerd met een koningin van de rede op het altaar. Het minderbroederklooster werd omgevormd tot een munitiedepot. Dit depot ontplofte echter, wat leidde tot een vernieling van het gebouw en enkele nabijge bouwen. Ook lieten vele Tienenaars het leven bij dit ongeval, de bronnen maken melding van 23 tot 80 doden.

Op het platteland zorgde de antireligieuze maatregelen van het Franse regime tot ontevredenheid. Deze zou later leiden tot de Boerenkrijg. In Tienen bleef het vrij rustig. Enkele Tienenaars meldden zich zelfs als vrijwilliger om de boerenkrijg te helpen neerslaan.

Wanneer Napoleon tijdens de slag bij Waterloo het onderspit delft worden de Zuidelijke Nederlanden bij de Noordelijke Nederlanden gevoegd. Willem I had het plan opgevat om de Gete terug bevaarbaar te maken en een kanaal te graven tussen Leuven en Tienen. Door de Belgische revolutie zijn deze plannen echter nooit in uitvoering gebracht.

Doordat de stad in de negentiende eeuw industrie begon aan te trekken, begon deze terug sterk te groeien. De bekendste fabriek van Tienen werd deze van de Tiense suikerfabriek. Deze maakte handig gebruik van de omliggende gronden in het naburige platteland die zeer geschikt waren voor de teelt van (suiker-)bieten. De Tiense suiker werd al snel tot buiten de landsgrenzen bekend.

In augustus 1914 viel de Duitse bezetter Tienen binnen. Tijdens deze bezetting werden 60 huizen vernield en nog eens 152 deels beschadigd. Ook sneuvelden er honderd Tienenaars tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verging het Tienen niet beter. Wederom werd de stad door de Duitsers ingenomen. Dit ging gepaard met de verwoesting van 549 huizen, terwijl nog eens 2551 deels beschadigd werden. Op 25 mei 1944 bombardeerde het geallieerde leger de stad. Hierbij werd het burgerlijk gasthuis en het begijnhof vernield. Tijdens dit bombardement vielen er alleen maar burgerslachtoffers, hetgeen het aantal gesneuvelde Tienenaars tijdens de Tweede Wereldoorlog op 80 bracht.

Toponymie

De geplande werken zullen plaatsvinden aan de Aarschotsesteenweg. Zoals reeds op de Atlas des villes Pays-Bas uit de zestiende eeuw te zien is vormt deze weg al eeuwenlang een belangrijke verbinding tussen Tienen en Aarschot.

Aan de noordzijde van het plangebied bevindt zich de Schansstraat. Aan de overzijde van de Aarschotsesteenweg bevindt zich de Kasteelstraat. Deze twee toponiemen kunnen een indicatie zijn van een verdedigingsstructuur in de omgeving van het plangebied. Het historische kaartmateriaal geeft echter geen indicatie van zulke structuren.

Een kleine 400m ten westen van het plangebied ligt de Galgenstraat. Op de Frickx kaart uit 1712 valt inderdaad te zien dat deze leidt naar een heuvel waarop een galg staat. Op de kaart staat deze aangeduid als "Justice de Tirlemont"

Bouwhistorische schets

Er zijn binnen een straal van 500m geen interessante rechtopstaande bouwhistorische gebouwen gelegen.

Historische kaarten

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Atlas de Villes des Pays-Bas ¹²	1550-1575	De kaart toont weinig details. Wel valt uit deze kaart op te maken dat de Aarschotsesteenweg en Breisemstraat reeds aanwezig waren.
Frickx Kaarten ¹³	1712	Het plangebied wordt niet in detail in kaart gebracht op de Frickx kaart.
Ferraris kaarten ¹⁴	1771-1778	Uit de Ferrariskaarten valt op te maken dat het plangebied bestond uit akkers zonder bewoning. Dit geldt voor quasi het gehele gebied rondom Tienen.
Atlas der buurtwegen ¹⁵	Ca. 1840-1850	Situatie is grotendeels ongewijzigd. De perceelsindeling van het plangebied verschilt sterk van de huidige situatie.
Vandermaelen kaarten ¹⁶	1846-1854	De situatie rondom het plangebied is grotendeels ongewijzigd. Wel is er een kerkhof bijgekomen aan de overzijde van de Aarschotsesteenweg.
Popkaarten	Na 1842	Situatie ongewijzigd
Topografische Militaire Kaart ¹⁷	1908-1927	Er zijn geen significante veranderingen waarneembaar.
Luchtfoto ¹⁸	1971	Onscherpe foto. Plangebied lijkt bebouwd te zijn. Karakter van bebouwing is onduidelijk.
Luchtfoto ¹⁹	1979-1990	Onscherpe foto. Plangebied lijkt bebouwd te zijn. Karakter van bebouwing is onduidelijk.
Luchtfoto ²⁰	2013-2015	Op het plangebied bevinden zich de infrastructuur die behoort tot de hoogspanningsleidingen. Deze bestaan voornamelijk uit transformatoren en hoogspanningskabels. Aan de straatkant bevinden zich de bijbehorende gebouwen.

¹² <http://www.cartesius.be>.

¹³ Frickx 1712.

¹⁴ Ferraris 1771-1778.

¹⁵ onbekend 1840-1850.

¹⁶ Vandermaelen 1846-1854.

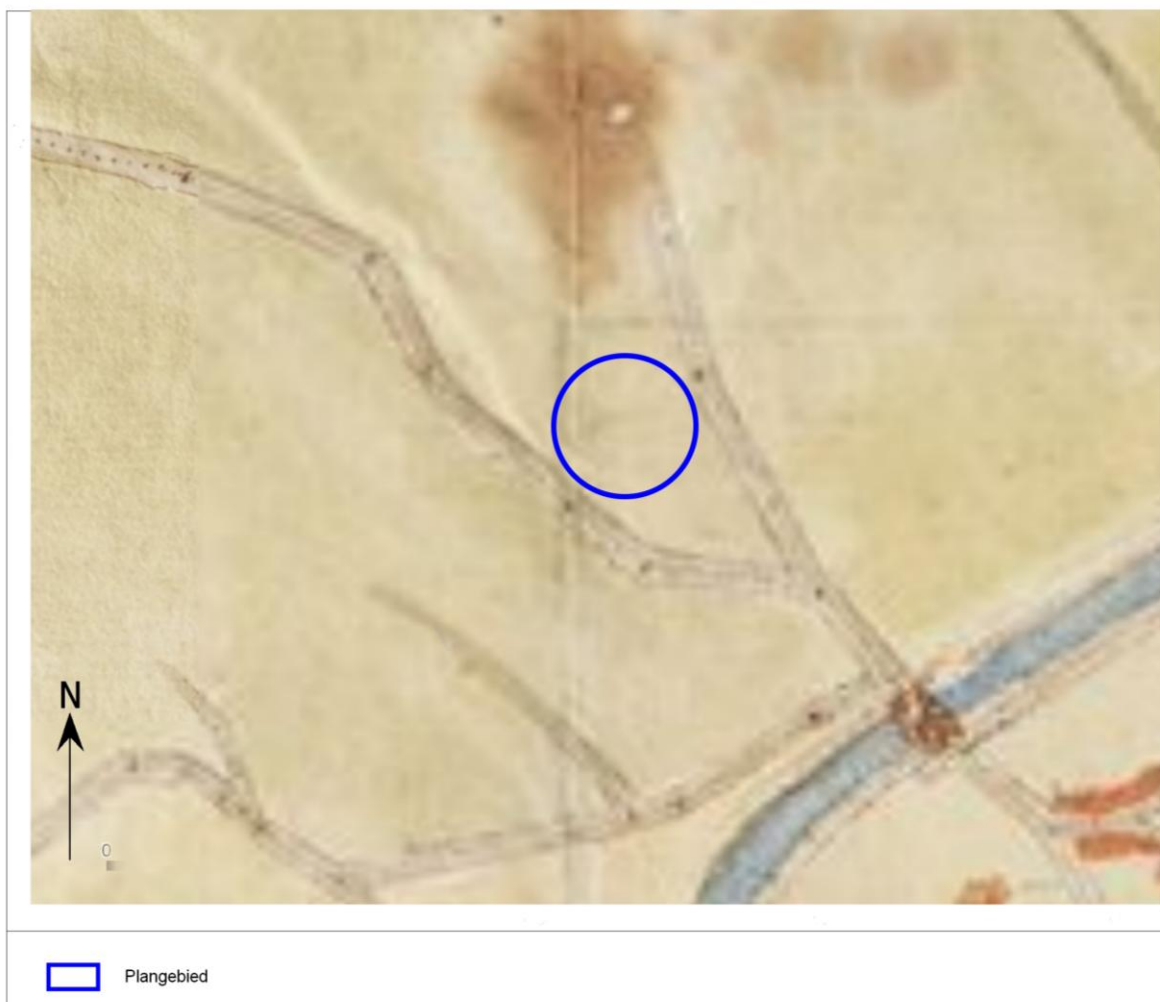
¹⁷ <http://www.cartesius.be>.

¹⁸ <http://www.geopunt.be/kaart>.

¹⁹ <http://www.geopunt.be/kaart>.

²⁰ <https://www.geopunt.be/kaart>.

Tienen is één van de 73 die werd opgenomen in de *Atlas de Villes des Pays-Bas*. Deze kaarten kwamen onder bevel van Karel V en Filips II tot stand tussen 1550 en 1575 en waren bedoeld om de belangrijkste strategische plaatsen van de Nederlanden in kaart te brengen. De kaarten werden gemaakt door de bekende cartograaf Jacob van Deventer. Buiten de stadsmuren van Tienen toont de kaart weinig detail, zodat we via deze kaarten niets kunnen zeggen over het grondgebruik. Wel kunnen we vaststellen dat de Aarschotsesteenweg en de Breisemstraat, waaraan het plangebied gelegen is reeds in deze periode aanwezig waren.

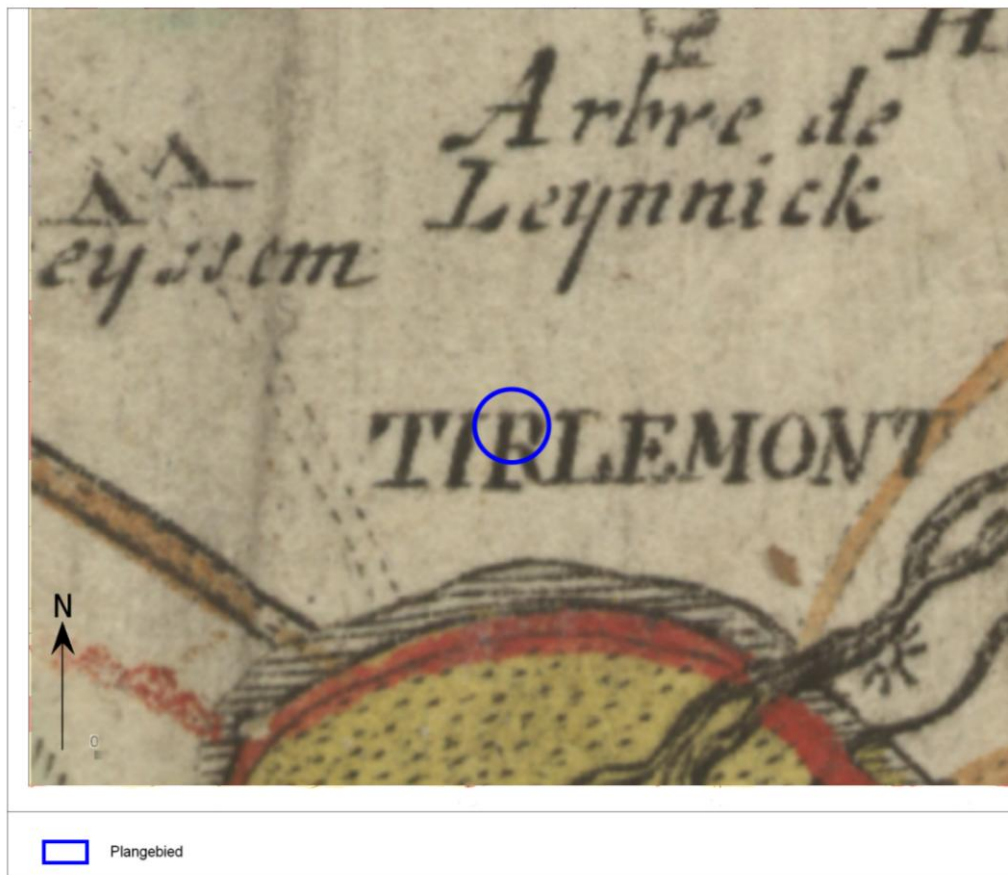

Afb. 15. Het plangebied op de *Atlas de Villes de Pays-Bas*.

Eugène Henri Fricx (1644-1730) kwam uit een Brusselse drukkersfamilie. Tussen 1706 en 1712 publiceerde hij 24 kaartbladen die het huidige Belgische grondgebied overdekken. De schaal van deze kaarten varieert tussen 1:110 000 en 1:120 000.²¹ Net zoals de kaarten van Jacob Deventer toont deze kaart niet genoeg detail om het plangebied op perceelsniveau te bestuderen. Op de Fricx kaarten zijn zelfs de Aarschotsesteenweg of de Breisemstraat niet meer zichtbaar. Aangezien deze op de volgende kaarten wel

²¹ <http://www.ngi.be/NL/NL1-4-3.shtm>

terug te zien zijn gaat het hier eerder om een gebrek aan accuratesse dan dat deze wegen verdwenen waren tegen deze periode.

Afb. 16. Het plangebied op de Fricx kaart.

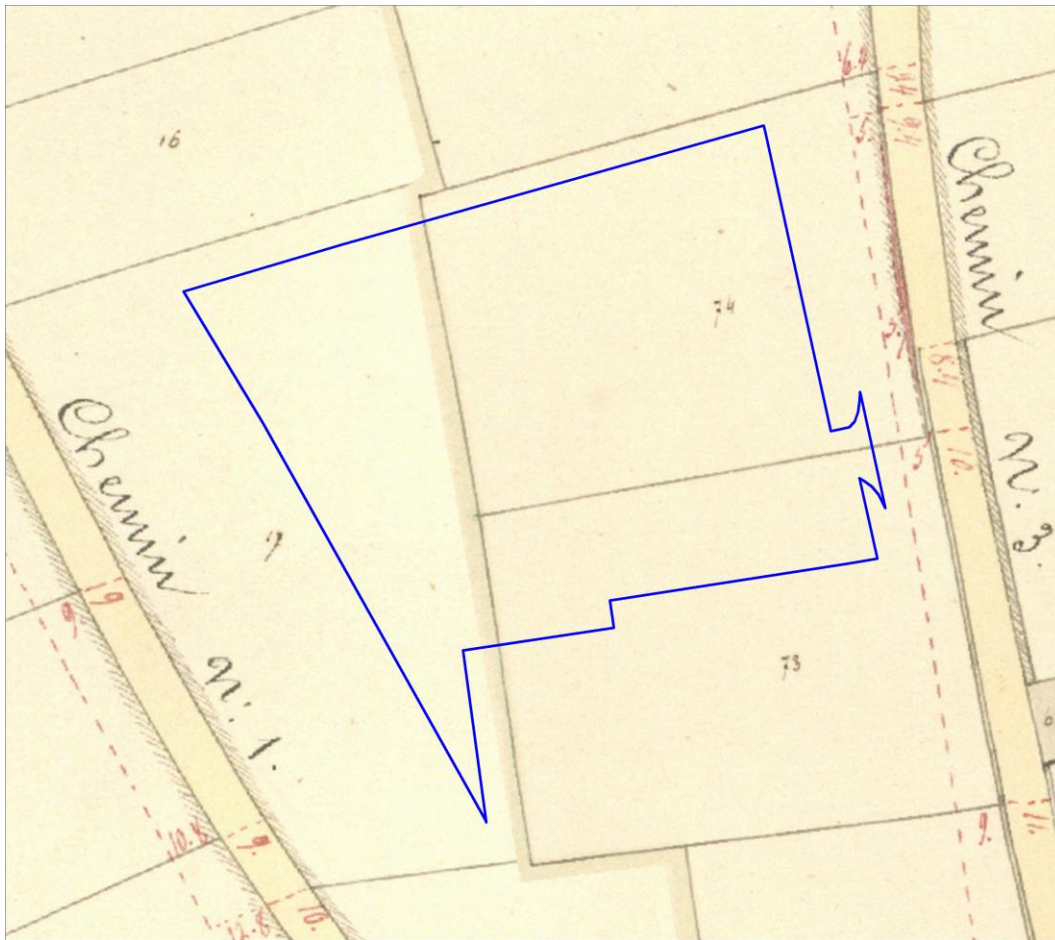
De Ferriskaarten (Carte de Ferraris) zijn een verzameling van 275 gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Zij kwamen tussen 1771 en 1778 tot stand onder leiding van Joseph de Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie, veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische en grootschalige kartering, zowel in "België" als in heel West-Europa.²² Hierop valt af te lezen dat het plangebied deel uitmaakt van een grote akker. Deze wordt begrenst door de Aarschotsesteenweg en de Breisemstraat die op dat moment allebei landwegen zijn. Het gehele gebied buiten de stadswal van Tienen bestaat uit dergelijke akkers. Aangezien er nagenoeg geen bewoning is buiten de stadswal kan ervan uitgegaan worden dat deze akkers bewerkt werden door de stadsbewoners. Overal ontbreken er indicaties van perceelafbakening, hetgeen een aanwijzing kan zijn dat deze gronden in opdracht van grootgrondbezitters bewerkt werden.

²² [Http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferriskaarten](http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferriskaarten).

Afb. 17. *Het plangebied op de Ferraris kaart.*

Circa 60 jaar later werd de Atlas der Buurtwegen uitgegeven (afb. 18). Dit is een verzameling van boeken met overzichts- en detailplannen, daterend van rond 1840. Deze plannen maken ook melding van de perceelindeling. Hierop valt te zien dat het plangebied een geheel andere perceelsindeling had dan vandaag de dag.

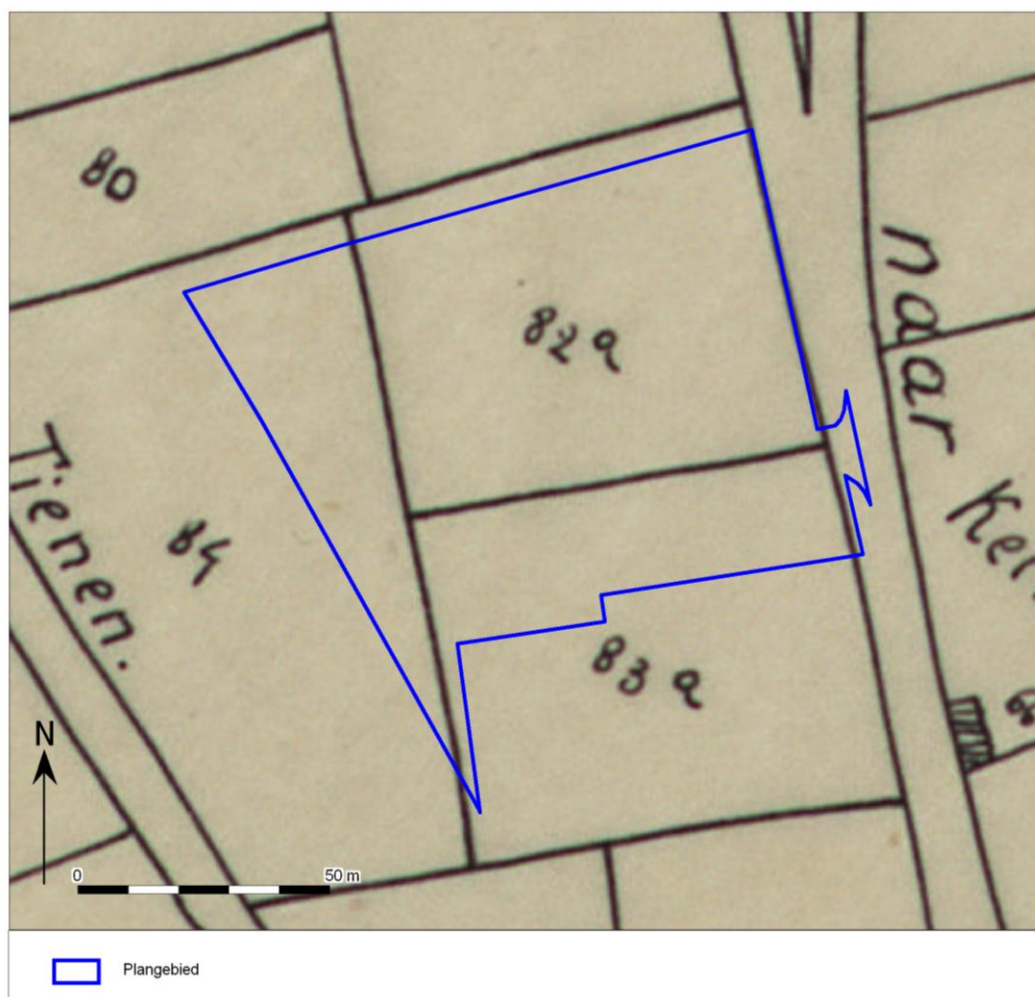
Afb. 18. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen.

Een zestal jaar later zijn de Vandermaelenkaarten samengesteld. Dit is een verzameling historische kaarten gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Zijn "*Carte topographique de la Belgique*" is gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1: 20.000. Op deze kaart valt op te maken dat de situatie in en rondom het plangebied nagenoeg ongewijzigd is gebleven. Wel staat er op deze kaart een kerkhof ten oosten van de Aarschotsesteenweg vermeld dat op het eerdere kaartmateriaal niet te zien was. Op de afbeelding lijkt het alsof het plangebied Over de weg en deels in het kerkhof gelegen is. Dit is echter te wijten aan een slechte georeferentie.

Afb. 19. *Het plangebied op de Vandermaelenkaarten.*

Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). Deze kaarten waren een gecommmercialiseerde versie van het toenmalig kadaster van België en bevatten vele gegevens over gronden en percelen. Nadat Philippe Vandermaelen al in 1836 toelating had gekregen om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen, kreeg ook Popp deze toelating in 1842. Door het overlijden van Popp werd zijn 'Atlas cadastral parcellaire de la Belgique' niet afgemaakt. Deze kaart brengt het kadaster duidelijk in beeld. Hierop valt te zien dat de perceelsindeling van het plangebied nog steeds ongewijzigd is tegenover de situatie op de Atlas der Buurtwegen. Ook het kerkhof wordt nog steeds afgebeeld op de Popp-kaarten. Verder laten de Popp-kaarten niet toe om veel te zeggen over het grondgebruik.

Afb. 20. Het plangebied op de Popp-kaarten.

Tussen 1908 en 1927 wordt de topografische kaart van het krijgsdepot samengesteld (afb. 21). Deze kaart is opgesteld op schaal 1:20000 en is de eerste topografische kaart die werd opgemeten en gewaterpast door de officieren van het krijgsdepot. Op deze kaarten staan ook isolijnen die intervallen van 50cm aanduiden. Op het plangebied zien we dat het plangebied weinig veranderingen heeft ondergaan. Het kerkhof bevindt zich nog steeds aan de overzijde van de Aarschotsesteenweg. Ook in deze periode is het plangebied nog onbebouwd.

Afb. 21. Het plangebied op de militaire topografische kaart.

Een luchtfoto uit 1971 laat niet toe het plangebied in veel detail te bekijken. Wel valt er uit deze foto op te maken dat het plangebied grotendeels bebouwd is. Ook langsheen het plangebied staan er verscheidene gebouwen. Over het karakter van deze bebouwing kan geen uitsluitel gegeven worden.

Afb. 22. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971.

Een luchtfoto uit 1979-1990 kan eveneens geen uitsluitsel geven over de aard van de bebouwing binnen het plangebied. Wel kan er uit deze foto opgemaakt worden dat er ook bomen of struiken in het plangebied staan. Rondom het perceel lijkt het alsof de perceelsindeling zijn huidige vorm meer heeft aangenomen.

Afb. 23. Het plangebied op een luchtfoto uit 1979-1990.

Een laatste luchtfoto werd genomen tussen 2013 en 2015 en representeert de huidige situatie. In tegenstelling tot de vorige twee foto's, is deze foto wel scherp genoeg om te zien wat er zich binnen het plangebied afspeelt. Op het plangebied bevinden zich de infrastructuur die behoort tot de hoogspanningsleidingen. Deze bestaan voornamelijk uit transformatoren en hoogspanningskabels. Aan de straatkant bevinden zich de bijbehorende gebouwen.

Afb. 24. Het plangebied op een luchtfoto uit 2013-2015.

1.2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering, verwachting en conclusie

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

Het plangebied bevindt zich volledig in een pakket van eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (laat-pleistocene), mogelijk vroeg-holocene silt en/of hellingsafzettingen van het quartair. Welke bodem het plangebied betreft valt niet te achterhalen omdat deze zich in een bebouwde zone bevindt. Op het digitaal hoogtemodel valt af te lezen dat het plangebied licht naar het zuiden toe afhelt. Het terrein toont lichte oneffenheden, hetgeen suggereert dat het gebied niet machinaal is afgevlakt.

Zoals de nabijheid van de archeologische zone Tienen doet vermoeden, zijn er tal van archeologische vondsten nabij het plangebied. Het te ontwikkelen terrein bevindt zich buiten de stadsomwalling, maar ligt wel in de omgeving van de Romeinse vicus. Het gros van de vondsten in de buurt van het plangebied dateren dan ook van de Romeinse periode, de volle en late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Tevens is er ook melding gemaakt van een archeologische context uit de bronstijd en de vroege middeleeuwen. Het plangebied heeft echter de grootste trefkans op Romeinse relictten.

Het vroegst geraadpleegde kaartmateriaal dateert uit het derde kwart van de zestiende eeuw. Hierop valt te zien dat de Aarschotsesteenweg reeds in deze periode aanwezig was. Verder is het plangebied onbebouwd en doet het mogelijk dienst als akkerland. Deze situatie is nog steeds ongewijzigd terug te vinden op een kaart die dateert uit 1908 – 1926. De verwachting aan archeologisch relevante sporen uit de nieuwe tijd is bijgevolg nihil.

De te ontwikkelen terreinen bevinden zich in een gebied dat een potentieel heeft aan archeologische resten. Deze verwachting spitst zich voornamelijk toe op vondsten uit de Romeinse periode maar wordt hierdoor niet beperkt. Het gebied waarop deze binnen het plangebied kunnen verwacht worden is echter klein. Dit is te wijten aan het feit dat de ingrepen in de bodem binnen het plangebied beperkt zijn en dat de ingrepen op een strook bestrating na zullen gebeuren in een reeds verstoorde ondergrond. Daarom wordt er op deze locatie geen verder onderzoek geadviseerd.

1.2.5 Samenvatting

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Tienen, HS-post. De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen uitbreiding en vernieuwing van de hoogspanningspost in Tienen.

De te ontwikkelen zone bevindt zich noordelijk van de huidige stad Tienen. De stad zelf ligt in een dal, hetgeen maakt dat het plangebied een verheven positie ten opzichte van de huidige stadskern inneemt. Op quartairgeologisch niveau is het plangebied opgebouwd uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holocene silt en/of hellingsafzettingen van het quartair. Het plangebied ligt ten noorden van de archeologische zone Tienen. Deze archeologische zone betreft de stadskern binnen de middeleeuwse omwalling en omvat dus de Romeinse vicus van Tienen niet. Het gros van de archeologische meldingen in de omgeving van het plangebied betreft Romeinse contexten gerelateerd aan de vicus en contexten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd, die tot de historische stadskern behoren.

Doordat het plangebied buiten de stadsomwalling gelegen is, is het lang onbebouwd gebleven. Op de historische kaarten, valt dan ook af te lezen dat het plangebied vanaf de vroegst geraadpleegde kaart uit de late zestiende eeuw voornamelijk als akkerland dienst deed. Dit is nog steeds zo af te lezen op de topografische kaart uit 1908-1926. In de twintigste eeuw breidt de stad erg uit en op de luchtfoto uit 1971 valt dan ook af te lezen dat het plangebied in een bebouwde zone ligt. De ingrepen gepaard met de huidige bebouwing zijn van een dergelijke aard dat ze enige mogelijke archeologische relicten zullen hebben verstoord. Daarom wordt een verder archeologisch onderzoek niet nodig geacht.

Literatuur

- Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016: Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2,0.
- Degryse, H. & B. Biesbrouck (ed.), 2013: *De Romeinse Vici van Vlaams-Brabant*. Uitgeverij Peeters.
- Ferraris, J., 1771-1778: *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsendom Luik*.
- Fricx, E., 1712: *Carte de Pays-Bas*.
- Goossens, E., 2007: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart; Kaartblad 32 Leuven*. Vlaamse overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen.
- Jacobs, P., M. de Ceuleraire, E. Stevens & M. Verschuren, 1993: Philosophy and methodology of the new geological map of the Tertiary formations, Northwest Flanders, Belgium. *Bull Soc belge Géol* 102,
- Kadaster, 1850-1864: *Topografische Militaire Kaart, kaartblad 56*. Nationaal Archief,
- Onbekend, 1840-1850: *Atlas der buurtwegen*.
- Vandermaelen, F., 1846-1854: *Cartes topographiques de la Belgique*.

Geraadpleegde websites

- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>
- <https://id.erfgoed.net>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand

op het terrein.

Afb. 3. Locatiekaart van het plangebied met locaties van de vermoedelijk verstoorde zones (rood).

Afb. 4. De huidige toestand van het plangebied.

Afb. 5. Plannen van de werken.

Afb. 6. Plannen van de werken.

Afb. 7. Plannen voor de oliekuip.

Afb. 8. Doorsnedeplan van de kabelsleuven.

Afb. 9. Doorsnedeplan van de toekomstige bestrating.

Afb. 10. Ligging van de geplande werken.

Afb. 11. Locatiekaart van het plangebied op de Quartairgeologische kaart.

Afb. 12. Het plangebied op de bodemkaart.

Afb. 13. Het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM) en hoogteverloop van het terrein

Afb. 14. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

Afb. 15. Het plangebied op de Atlas de Villes de Pays-Bas.

Afb. 16. Het plangebied op de Fricx kaart.

Afb. 17. Het plangebied op de Ferraris kaart.

Afb. 18. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen.

Afb. 19. Het plangebied op de Vandermaelenkaarten.

Afb. 20. Het plangebied op de Popp-kaarten.

Afb. 21. Het plangebied op de militaire topografische kaart.

Afb. 22. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971.

Afb. 23. Het plangebied op een luchtfoto uit 1979-1990.

Afb. 24. Het plangebied op een luchtfoto uit 2013-2015.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Bijlage 1 Plannenlijst

Projectcode	2016L221
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	1
Type plan	topografische kaart
Onderwerp plan	locatiekaart van het plangebied
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	2
Type plan	topografische kaart
Onderwerp plan	aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	3
Type plan	topografische kaart
Onderwerp plan	locatiekaart van het plangebied met locaties van de vermoedelijk verstoorde zones (rood)
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	4
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	de huidige toestand van het plangebied
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	5
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	plannen van de werken
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	6
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	plannen van de werken
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	7
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	plannen voor de oliekuip
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal

Datum	onbekend
Plannummer	8
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	doorsnedeplan van de kabelsleuven
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	9
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	doorsnedeplan van de toekomstige bestrating
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	10
Type plan	bouwplan
Onderwerp plan	ligging van de geplande werken
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	onbekend
Plannummer	11
Type plan	quartaargeologische kaart
Onderwerp plan	locatiekaart van het plangebied op de quartaargeologische kaart
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	12
Type plan	bodemkaart
Onderwerp plan	het plangebied op de bodemkaart
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	13
Type plan	digitaal hoogtemodel Vlaanderen en hoogteverloop
Onderwerp plan	het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM) en hoogteverloop van het terrein
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017
Plannummer	14
Type plan	CAI kaart
Onderwerp plan	uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	digitaal
Datum	24-1-2017

Plannummer	15
Type plan	Atlas de Villes des Pays-Bas
Onderwerp plan	het plangebied op de Atlas de Villes de Pays-Bas
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	analoog
Datum	1550-1565
Plannummer	16
Type plan	Fricx kaart
Onderwerp plan	het plangebied op de Fricx kaart
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	analoog
Datum	1712
Plannummer	17
Type plan	Ferraris kaart
Onderwerp plan	het plangebied op de Ferraris kaart
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	analoog
Datum	1771-1778
Plannummer	18
Type plan	Atlas der Buurtwegen
Onderwerp plan	het plangebied op de Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	analoog
Datum	ca. 1840
Plannummer	19
Type plan	Vandermaelenkaarten
Onderwerp plan	het plangebied op de Vandermaelenkaarten
Aanmaakschaal	1:20000
Aanmaakwijze	analoog
Datum	1846-1854
Plannummer	20
Type plan	Popp-kaarten
Onderwerp plan	het plangebied op de Popp-kaarten
Aanmaakschaal	onbekend
Aanmaakwijze	analoog
Datum	19 ^e eeuw
Plannummer	21
Type plan	militaire topografische kaart
Onderwerp plan	het plangebied op de militaire topografische kaart
Aanmaakschaal	1:20000
Aanmaakwijze	analoog
Datum	1908-1927

Projectcode	2016L221
Onderwerp	fotolijst
ID	22
Type	luchtfoto
onderwerp	het plangebied op een luchtfoto uit 1971
ID	23
Type	luchtfoto
onderwerp	het plangebied op een luchtfoto uit 1979-1990
ID	24
Type	luchtfoto
onderwerp	het plangebied op een luchtfoto uit 2013-2015